

ПРО ІНСЕКТИЦИДИ І НЕ ТІЛЬКИ...

Після кожної заборони якогось препарату в Євросоюзі чи загибелі бджіл від пестицидів здійснюється буря. Від екоактивістів та бджолярів лунають заклики про заборону небезпечних пестицидів. Але зусилля противників отрутохімікатів залишаються марними. В країні і надалі використовують заборонені в Європі пестициди. Чим відрізняються системи контролю в ЄС та в Україні? Головною відмінністю Євросоюзу у цьому питанні є чутливість суспільної думки до проблем екології. Рішення про заборону тих чи інших пестицидів часто приймають політики. Але у Євросоюзі діє норма, завдяки чому можна використовувати заборонені пестициди в екстрених випадках, що всі і роблять. Згідно досліджень, проведених науково-дослідними установами на замовлення Всеукраїнської Ради, лише у 2018 році в ЄС було видано 341 дозвіл на використання інсектицидів. Найбільшою кількістю таких дозволів протягом всього періоду заборони скористалась Іспанія – 405.

В Україні наразі немає механізму заборони пестицидів як такого. Єдине, що можна зробити – це не рекомендувати препарат до реєстрації. А якщо він вже зареєстрований, то відмінити цю реєстрацію можна лише в судовому порядку, або дочекатись завершення строку дії реєстрації. Саме таким чином в Україні було завершено використання карбоксину, хлорофосу та інших препаратів. Інформацію про безпеку препарату Україні можуть надати інші країни, наприклад Євросоюз, або вона може бути отримана при проведенні власних досліджень. Більше того, відомо, що Мінприроди декілька років тому надсилало запит в ЄС з проханням надати наукові дані щодо безпеки заборонених неонікотиноїдів.

Чи дійсно варто забороняти неонікотиноїди в Україні, та які від цього будуть наслідки? В Інституті захисту рослин проводились дослідження заборонених в ЄС неонікотиноїдів та їх вплив на комах-запилювачів. За словами заступника директора з наукової роботи Інституту захисту рослин Сергія Ретьмана, у науковій установі дійшли висновку, що ці препарати таки несуть безпеку для комах запилювачів, тож варто ввести певні обмеження щодо їх використання: «Необхідно дотримуватись заборони обробки ентомофільних культур (ріпак, соняшник та інші культури, з яких бджоли збирають нектар) під час цвітіння. Також я вважаю, що необхідно повністю заборонити продаж неонікотиноїдів для використання у приватному секторі, адже там ніхто не дотримується регламенту використання препаратів. Крім того, необхідно обмежити використання протруйників на основі неонікотиноїдів при вирощуванні медоносних культур». На думку науковця, варто розробити механізм, згідно із яким Держпродспоживслужба буде надавати дозвіл на використання заборонених протруйників у разі великої чисельності ґрунтових шкідників в конкретному регіоні. Загалом, усі надані науковцем рекомендації дещо схожі на ті, що діють в Євросоюзі, проте вони не такі жорсткі. Наприклад, Сергій Ретьман не радить повністю забороняти ці інсектициди і навіть дозволити їх обмежене використання на медоносних культурах, попередньо розробивши чіткий регламент їх застосування. За словами англійського сільгоспвиробника Тома Аллен-Стевенса, заборона використання неонікотиноїдів суттєво знизила врожайність ріпаку в його господарстві та в ЄС в цілому. «Декілька років тому я думав так: нічого страшного, ну заборонили і що, впораюсь і без неонікотиноїдів. І я перестав їх використовувати. В результаті, кількість хрестоцвітних блішок почало збільшуватись із року в рік. Через це знизилась об'єми вирощування ріпаку як в Англії, так і в усій Європі, і почати імпортувати цю культуру, щоб забезпечити власний ринок.

Проте, заборона неонікотиноїдів може мати негативні наслідки не лише для економіки, а і для здоров'я людей. За словами Олександра Кравчука, заступника директора Інституту екогієни і токсикології ім. Л. І. Медведя, неонікотиноїди – це найбільш безпечні з існуючих класів інсектицидів для людини і їх заборона та заміна іншими препаратами призведе до збільшення випадків отруєнь та летальних випадків: «Невелика ймовірність летальних наслідків при отруєннях неонікотиноїдами є сприятливим моментом у порівнянні з іншими інсектицидами, особливо фосфорорганічними сполуками, у випадку яких летальність становить від 5 до 30%». Політична заборона таки може відбутись за умови імплементації європейського законодавства до законодавства України. Ще у 2016 році були прийняті розпорядження Кабінету Міністрів України №228-р від 24.02.2016 та №217-р від 18.02.2016 згідно з якими схвалено стратегію імплементації Глави IV (Санітарні та фітосанітарні заходи) та Розділу IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею» Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Після того, як усі заходи з імплементації будуть виконані, Україна має відмовитись від використання заборонених в ЄС неонікотиноїдів. На думку Віктора Погорілого, варто адаптувати ці закони під Україну. Інша справа, якщо Україна таки вступить в ЄС, тоді, за словами Олександра Кравчука, ми будемо виконувати усі правила встановлені в Єврозоні: «Але не варто забувати про право застосування препаратів у разі надзвичайної необхідності, яким доволі активно користуються країни Євросоюзу при вирощуванні цукрових буряків та ріпаку». До речі, схожу думку під час перебування на 50 саміті в Давосі висловив голова партії «Слуга Народу» Давид Арахамія, проте він запропонував взагалі тимчасово відмовитись від політики гармонізації національного законодавства з законодавством ЄС.

13 січня 2020 року Єврокомісія вирішила не поновлювати дозвіл на пестицид, який шкодить бджолам, фактично заборонивши інсектицид німецької компанії Bayer, до складу якого входить діюча речовина тіаклоприд. Рішення було ухвалене після того, як його погодили у жовтні більшість урядів країн ЄС на основі пропозиції Єврокомісії, повідомляє reuters.com. «Існують екологічні занепокоєння, пов'язані з використанням цього пестициду, зокрема, через його вплив на підземні води, а також на здоров'я людини стосовно репродуктивної токсичності», — заявила єврокомісар з питань охорони здоров'я Стелла Кіріакідес. Фермерам не буде дозволено використовувати інсектицид, який продається під брендами Calypso і Viscaya, – після закінчення терміну його чинного дозволу. Європейське агентство з безпеки харчових продуктів у січні минулого року висловило стурбованість з приводу того, що активна речовина — токсична для людини і знаходиться в дуже великій концентрації в ґрунтових водах. За словами дослідників, пестицид не тільки вбиває шкідливих комах, а й завдає шкоди бджолам і джмелям, послаблює їх імунну систему і погіршує їх розмноження.

Підготувала: ЯНЮК Г. М., державний фітосанітарний інспектор.